

't Giesbaargs onder de loepe

Wat is ne varrewee?

Jan COPPENS

Mevrouw Anette Van Der Maelen (°1935) maakte er ons op attent dat het woordje *varrewee* ontbreekt in *Den Dikken van Giesbaargen* ⁽¹⁾. *Ne varrewee* is een soort wapen, een roede of knuppel, een tuchtigingsmiddel, in het Nederlands *bullenpees* genoemd. Net zoals het voorwerp is het woord in de betekenis van 'tuchtroede' nagenoeg uit onze woordenschat verdwenen. Bij navraag blijkt trouwens dat zelfs heel wat oudere Geraardsbergenaars het woord niet kennen.

De *varrewee* is van dierlijke afkomst, meer bepaald een gedroogde penis van een stier, in Nederland ook 'bul' genaamd, vandaar het Nederlandse woord *bullenpees*. Het geslachtsdeel van de stier wordt gereinigd, gezouten en gedroogd. Na het drogen wordt de penis tot ongeveer 1 meter uitgerokken. Tijdens het uittrekken wordt het orgaan soms rondgedraaid, zodat de snaar getorst wordt. Het gedroogde geslachtsdeel wordt keihard als een knuppel en dus geschikt om iemand hardhandig aan te pakken. De *varrewee* werd vroeger veel gebruikt om het vee bij elkaar te houden, als verdedigingsmiddel, als slagwapen bij rellenbestrijding en als gesel voor lijfstraffen. In sommige landen zou de *varrewee* nog als illegaal wapen gebruikt worden. Trouwens, ook tijdens de Holocaust zijn *bullenpezen* in de concentratiekampen Dachau en Mauthausen gebruikt om de gevangenen te mishandelen.

Minder bekend is dat de *varrewee* heden ten dage bij ons opnieuw gebruikt wordt, niet als roede maar als... hondenvoer. In dierenspecialzaken is hij te koop onder de naam *bullenpees*. Het gedroogde orgaan wordt, op maat gezaagd, aan honden gegeven om op te kauwen

Het dialectwoord *varrewee* is een samenstelling van *varre* en *wee*. Het Middelnederlands *varre* betekent 'stier' en wellicht oorspronkelijk 'jonge stier'. *Var* is verwant met het Duits *Farre* 'jonge stier' uit het Germaans *farzon*. Dit woord ligt trouwens ook aan de basis van het Nederlands *vaars* (dat in het Geraardsbergs klinkt als *veize*). Overigens is *farzon* verwant met het Grieks *poris* 'kalf' en het Latijnse werkwoord *parere* 'baren, voortbrengen'.

Het tweede deel van de samenstelling, *wee*, is mogelijk een samen-trekking van *wede*. Vergelijk *mee/mede, vree/vrede* 'twijg'. *Wede* kan de betekenis hebben 'taaie, buigzame

twijg' of verscheidene vergelijkbare zaken. Maar, volgens het WNT ⁽²⁾ is *wede* in de betekenis 'penis, roede' te vereenzelvigen met *vede*. Het woord vinden we nog terug in de familienaam *Merlevede*, wat letterlijk 'zachte/slappe penis' betekent. Een figuurlijke benaming voor een slappeling. Het eerste deel komt van *meluw* 'zacht' en is te vergelijken met het Engels *mellow*.

Ook *vede* vinden we in het WNT met als betekenis: 'mannelijke roede, geslachtsdeel, penis'. Volgens het *Etymologisch Woordenboek* van Franck (1892) gaat het woord terug op *vedel* 'viool, muziekinstrument'. Uit het Germaans *fiß, fid*, een werkwoord met de betekenis 'heen- en weergaan, wrijven', waarbij dan ook *vedelen* 'viool spelen' zou horen. Volgens het *Middelnederlandsch Woordenboek* ⁽³⁾ van dezelfde stam als het Latijn *penis* en het Grieks *peos*. Het woordenboek vermeldt eveneens enkele samenstellingen: *hekelvede, hondevede, standvede, stiersvede, varrevede*. Vergelijk trouwens qua betekenis met *roede*: 1. samengebonden bundel twijgen om slaag mee te geven, 2. staaf of stang: "gordijnen aan koperen roeden", 3. penis.

Jan COPPENS
jan@giesbaargs.be

⁽¹⁾ J. COPPENS, *Den Dikken van Giesbaargen, verklarend woordenboek van het dialect van Geraardsbergen*, Geraardsbergen 2010.

⁽²⁾ *Woordenboek van de Nederlandsche Taal*. Het WNT is een historisch woordenboek dat de Nederlandse woorden vanaf 1500 beschrijft en is het grootste woordenboek ter wereld. De eerste aflevering werd in 1864 gepubliceerd, de laatste in 1998.

⁽³⁾ E. VERWIJS/J. VERDAM, *Middelnederlandsch Woordenboek*, 's-Gravenhage (1885-1929).